

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎี รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

2.1 แนวคิดเรื่องโครงสร้างพื้นฐานของความหมายเปรียบเทียบ

2.2 แนวคิดและทฤษฎีทางด้านการแปล

2.2.1 นิยามของการแปล

2.2.2 แนวคิดและทฤษฎีทางด้านการแปล

2.2.2.1 การแปลทั่วไป

2.2.2.2 การแปลสำนวน

2.3 แนวคิดเรื่องการวิเคราะห์วรรณลักษณะ

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแปล

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์วรรณลักษณะ

2.1 แนวคิดเรื่องโครงสร้างพื้นฐานของความหมายเปรียบเทียบ

ถ้อยคำที่ใช้ในชีวิตประจำวันนั้นมีทั้งถ้อยคำที่มีความหมายตรงและถ้อยคำที่มีความหมายอื่นแฝงอยู่ เช่น สำนวน มีนักวิชาการและนักภาษาศาสตร์ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับสำนวนซึ่งสามารถสรุปได้ว่า สำนวนเป็นถ้อยคำ หรือข้อความที่มีความหมายไม่ตรงตามตัวอักษร มีความหมายในเชิงเปรียบเทียบของสองสิ่งที่มีคุณสมบัติ หรือลักษณะที่ร่วมกันในบางแง่และต่างกันบางแง่ ในขณะที่เดียวกันสำนวนแต่ละสำนวนจะเป็นการนำเสนอความคิดใดความคิดหนึ่งโดยผ่านคำ หรือข้อความซึ่งอ้างถึงอีกสิ่งหนึ่ง สิ่งนั้นเท่ากับมีบทบาทเป็นสื่อให้เราเข้าถึงความคิดที่กล่าวถึงในตอนแรก ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องความหมายเปรียบเทียบคือ

อุลแมนน์ (Ullmann, 1962, pp. 212 – 218) กล่าวว่า องค์ประกอบที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานของการเปรียบเทียบ ประกอบด้วย 2 ส่วนที่มีลักษณะทางความหมายบางอย่างที่คล้ายคลึง คือ

1. สิ่งที่ถูกเปรียบ (Tenor) หมายถึง ความคิดที่ต้องการนำเสนอ

2. สิ่งที่น่ามาเปรียบเทียบหรือแบบเปรียบ (Vehicle) หมายถึง สิ่งที่สื่อให้เห็นความคิดนั้น

ความคล้ายคลึงกันระหว่างสิ่งที่ถูกเปรียบมี 2 ชนิด คือ ชนิดที่เป็นวัตถุ สิ่งของ และชนิดที่เป็นอารมณ์ ความรู้สึก โดยได้ยกตัวอย่างความคล้ายคลึงระหว่างสิ่งที่ถูกเปรียบและแบบเปรียบที่เป็นอารมณ์ ความรู้สึกที่เขาได้ยกตัวอย่างและอธิบายการเปรียบเทียบรสชมกับความผิดหวัง โดยสิ่งที่ถูกเปรียบคือ การผิดหวังส่วนแบบเปรียบคือรสชม ผู้พูดนำลักษณะของทั้งสององค์ประกอบ มาเปรียบเทียบกันเพราะองค์ประกอบทั้งสองมีลักษณะบางอย่างร่วมกันในความคิดของผู้พูด คือ เป็นเรื่องที่คนไม่อยากจะเกิดขึ้นกับตัวเอง เช่น ในการกินอาหารคนส่วนใหญ่ไม่อยากจะกินสิ่งที่มีรสชมและในเรื่องของความรู้สึก คนส่วนใหญ่ก็ไม่อยากผิดหวัง โดยปกติแบบเปรียบมักต้องมีการเปลี่ยนแปลงความหมายจากเดิมเป็นอีกความหมายหนึ่ง ซึ่งทั้งความหมายเดิมและความหมายใหม่จะต้องมีความสัมพันธ์ทางความหมายกัน

นอกจากนี้ ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อประสิทธิภาพของการเปรียบเทียบ คือ ระยะห่างระหว่างสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบและแบบเปรียบ กล่าวคือ ถ้าทั้งสองส่วนมีความคล้ายคลึงมาก ประสิทธิภาพในการเปรียบเทียบจะมีน้อย เช่น การเปรียบเทียบดอกไม้ชนิดหนึ่งกับดอกไม้ชนิดหนึ่งย่อมไม่น่าสนใจ แต่หากเปรียบเทียบดอกไม้กับมนุษย์ จะทำให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังสนใจมากขึ้นกว่าทั้งสองส่วนนำมาเปรียบเทียบกันได้อย่างไร ริชาร์ดส์ (Richards, 1935 อ้างถึงใน Ullmann, 1962, p. 214) กล่าวว่า "ยิ่งของสองสิ่งที่น่ามาเปรียบเทียบมีความห่างไกลกันมากเท่าใด ประสิทธิภาพของความเปรียบเทียบก็จะมีมากยิ่งขึ้น"

ดิเรกชัย มหัทธนะสิน (2529, น. 46-47) กล่าวว่า โครงสร้างทางความหมายของถ้อยคำสำนวนมีแบบของการเปรียบเทียบ 2 แบบ คือ

1. แบบที่ปรากฏทั้งสิ่งที่ถูกเปรียบและแบบเปรียบ ถ้อยคำสำนวนที่ปรากฏทั้งสิ่งที่ถูกเปรียบและแบบเปรียบในโครงสร้างผิวนั้นมาจากโครงสร้างทางความหมาย ซึ่งประกอบด้วยส่วนประกอบ 2 ส่วน คือ

ก. สิ่งที่ถูกเปรียบ (Tenor) คือ ความคิดหรือสิ่งที่เราต้องการนำมาเสนอ หรือเปรียบเทียบ อาจจะตรงกับอุปมา

ข. แบบเปรียบ (Vehicle) คือ สิ่งที่สื่อให้เห็นความคิด หรือสิ่งที่น่ามาเป็นแบบของการเปรียบเทียบ แบบเปรียบจะมีคุณสมบัติหรือลักษณะที่ชัดเจนและเป็นที่รู้จัก อาจจะตรงกับอุปมา

นอกจากนี้ ยังต้องมีคำเชื่อม (Conjunction) ที่บ่งความหมายไปในทำนองเหมือนกัน
เปรียบเทียบ ได้แก่ ยังกะ รวากับ อย่างกับ เหมือน เป็น คล้ายกัน หรืออาจบอกความต่าง ได้แก่ ใช
มิใช่ เช่น แก้มแดงเหมือนลูกตำลึงสุก ชมเหมือนบอระเพ็ด เสียงดังยังกะฟ้าผ่า

ถ้อยคำสำนวนที่ผ่านกระบวนการเปรียบเทียบระหว่างของ 2 สิ่ง คำ 2 คำ หรือกลุ่มคำ
2 กลุ่มที่มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกัน หรือแตกต่าง อาจแสดงในรูปของอรรถลักษณะ เช่น

แก้มแดง	เหมือน	ลูกตำลึงสุก
[+อวัยวะ]		[+พืช]
[+ส่วนประกอบของมนุษย์]	-----x-----	[+ส่วนประกอบของพืช]
[+มีสีแดง]	-----x-----	[+มีสีแดง]

จะเห็นได้ว่าของ 2 สิ่ง คือ “แก้มแดง” กับ “ลูกตำลึงสุก” มีความหมายย่อยเหมือนกัน
คือ [+ส่วนประกอบ] [+มีสีแดง] ถือว่าเป็นจุดเชื่อมโยงความหมาย (Connection) ที่ทำให้ของ 2
สิ่งมาเปรียบเทียบกันได้ ในขณะที่เดียวกันถ้อยคำสำนวนนี้ก็มีความแตกต่างกันด้วย คือ “แก้มแดง”
มีอรรถลักษณะย่อย คือ [+อวัยวะ] ส่วน “ลูกตำลึงสุก” มีอรรถลักษณะย่อย คือ [+พืช]

2. แบบที่ปรากฏเฉพาะแบบเปรียบเทียบ ถ้อยคำสำนวนที่ปรากฏเฉพาะแบบเปรียบเทียบใน
โครงสร้างผิวนั้นมาจากโครงสร้างทางความหมาย ซึ่งประกอบด้วยส่วนประกอบ 2 ส่วน คือ สิ่งที่ถูก
เปรียบเทียบและแบบเปรียบเทียบ แต่ด้วยกระบวนการสรรคำแบบการลด การเพิ่ม และการสัมผัสจึงทำให้
ปรากฏเฉพาะแบบเปรียบเทียบเท่านั้น

ถ้อยคำสำนวนที่ปรากฏเฉพาะแบบเปรียบเทียบได้ผ่านกระบวนการเปรียบเทียบดังสำนวน
“สาวไล่ให้กาบิน” ซึ่งหมายถึง เผยความลับเพื่อให้ศัตรูรู้ มีอรรถลักษณะ คือ [+เปิดเผยให้รู้]
[+ความลับที่ปกปิด] [+ให้แก่] [+ศัตรู] ซึ่งมีกระบวนการเปรียบเทียบแสดงในรูปอรรถลักษณะได้
ดังนี้

เผย	สาว
[+อาการ]	[+อาการ]
[+เปิดออกมา]	-----x-----[+ดึงออกมา]
[+__ผู้กระทำ, ผู้เสริม]	[+__ผู้กระทำ, ผู้ถูกกระทำ]
[+กริยา]	

ความลับ	ได้
[-สิ่งมีชีวิต]	[+สิ่งมีชีวิต]
[-อวัยวะ]	[+อวัยวะ]
[+สิ่งที่ปกปิด]-----x-----[+สิ่งที่ปกปิด]	
[+นามธรรม]	[+รูปธรรม]

เพื่อให้	เพื่อให้
[+จุดมุ่งหมาย]-----x-----[+จุดมุ่งหมาย]	
[+คำเชื่อม]	[+คำเชื่อม]

ศัตรู	กา
[+สิ่งมีชีวิต]	[+สิ่งมีชีวิต]
[+มนุษย์]	[+สัตว์]
[+ผู้คอยทำลาย]-----x-----[+สัตว์คอยกิน]	
[+นาม]	[+นาม]

รู้	กิน
[+ประสบการณ์]	[+อาการ]
[+ได้เข้าใจทุกสิ่ง]-----x-----[+ได้สัมผัสทุกสิ่ง]	
[+__ผู้มีประสบการณ์, ผู้เสริม]	[+__ผู้กระทำ, ผู้ถูกกระทำ]

จะเห็นได้ว่าคำแต่ละคำมีความหมายย่อยที่เป็นจุดเชื่อมโยงทางความหมายที่ทำให้เกิดความหมายเปรียบเทียบของสำนวน "สาวไล่ให้กากิน"

นอกจากนี้ อุลแมนน์ (Ullmann, 1962, pp. 162-163) กล่าวว่า คำมีความหมายเปรียบเทียบได้หนึ่งหรือมากกว่าหนึ่งความหมาย โดยความหมายประจำรูปยังคงอยู่ เช่น คำว่า eye (ตา) อาจจะมีมีความหมายนอกเหนือไปจากอวัยวะที่ใช้ในการมองดูแล้ว ยังมีความหมายเปรียบเทียบอื่นที่ขยายออกไปจากความหมายเดิม เช่น วัตถุที่มีรูปทรงหรือตำแหน่งคล้ายกับตา ได้แก่ ศูนย์กลางของดอกไม้ จุดบนหางนกยูง รูหรือช่อง ได้แก่ รูเข็ม

ส่วนไนดา (Nida, 1975, p. 126) กล่าวถึงความหมายเปรียบเทียบว่า ความหมายเปรียบเทียบเป็นการขยายความหมายที่เกี่ยวข้องกับแวดวงความหมาย (semantic domain) ที่

แตกต่างกัน และเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างความหมายพื้นฐาน (base meaning) และความหมายเปรียบเทียบ (figurative meaning) โดยรับรู้ความหมายได้จากองค์ประกอบทางความหมายของคำ เช่น That guy's a dog.

จากตัวอย่าง ความหมายของคำว่า สุนัข (dog) ไม่ใช่สัตว์สี่เท้า แต่เป็นการนำคำว่า สุนัขมาใช้ในความหมายว่าน่ารังเกียจ (contemptible) และไร้ค่า (worthless) เป็นต้น คำว่าสุนัขที่ใช้ในความหมายนี้เป็นผลจากการเชื่อมโยงระหว่างคำว่าสุนัขและลักษณะของมัน ทำให้เกิดความหมายเปรียบเทียบคนที่มีลักษณะของสุนัข

จากคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่าความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง การนำความหมายประจำรูปมาใช้ในความหมายใหม่โดยมีองค์ประกอบทางความหมายบางอย่างร่วมกันกับความหมายประจำรูป มีองค์ประกอบที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานของการเปรียบเทียบ ประกอบด้วย 2 ส่วน ที่มีลักษณะทางความหมายบางอย่างที่คล้ายคลึงกัน คือ สิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (Tenor) คือความคิดที่ต้องการนำเสนอและสิ่งนำมาเปรียบเทียบหรือแบบเปรียบเทียบ (Vehicle) คือสิ่งที่สื่อให้เห็นความคิดนั้น

2.2 แนวคิดและทฤษฎีทางการแปล

จากที่ได้กล่าวมาในตอนต้นว่า การแปลมีความสำคัญในการถ่ายทอดสาร กล่าวคือเป็นเครื่องมือในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งช่วยให้การติดต่อสื่อสารระหว่างกลุ่มคนที่มีภาษาและวัฒนธรรมต่างกันเป็นไปด้วยดี การแปลจึงเป็นการศึกษาแขนงหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจและมีผู้ศึกษาไว้เป็นจำนวนมากดังนี้

2.2.1 นิยามของการแปล

ไนดา (Nida, 1964, p. 2) ได้ให้คำจำกัดความของการแปลไว้ว่า การแปลประกอบขึ้นด้วยการถ่ายทอดข้อความในภาษาฉบับแปลให้มีความหมายและลีลาทัดเทียมกับข้อความในภาษาต้นฉบับและเป็นธรรมชาติมากที่สุด นอกจากนี้ ยังกล่าวถึงการแปลว่าเป็นเรื่องของคำสองคำนั่นคือ รูปแบบและความหมาย โดยอธิบายว่าเป็นเรื่องยากที่นักแปลจะแปลเนื้อความใด ๆ โดยคงรูปแบบการถ่ายทอดความหมายของภาษาต้นฉบับเอาไว้พร้อม ๆ กับการรักษาความหมายเดิมไว้ได้อย่างครบถ้วน ตามความเห็นของไนดาในเรื่องรูปแบบและความหมายนี้ ไนดาได้ให้ความสำคัญกับความหมายมากกว่า โดยมุ่งเน้นที่การถ่ายทอดความหมายมาเป็นอันดับหนึ่งโดยผู้

แปลต้องถ่ายทอดความหมายที่ตรงกับต้นฉบับ หรืออย่างน้อยก็ต้องเป็นความหมายที่เทียบเคียงกับต้นฉบับให้ได้มากที่สุด

แคทฟอร์ด (Catford, 1980, p. 7) นิวมาร์ก (Newmark, 1981, p. 7) และลาร์สัน (Larson, 1984, pp. 3 – 23) ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับการแปลที่สอดคล้องกันว่า การแปลเป็นเรื่องของการถ่ายทอดความหมายจากต้นฉบับสู่ฉบับแปล เริ่มจากการเปลี่ยนรูปแบบการถ่ายทอดความหมาย (form) ของภาษาที่หนึ่งให้เป็นรูปแบบการถ่ายทอดความหมาย(form)ของภาษาที่สอง โดยที่ยังคงความหมายเดิมเอาไว้ได้ นอกจากนี้ลาร์สันได้แสดงความคิดเห็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการแปลว่า ในการแปลนั้นผู้แปลต้องศึกษาคำศัพท์โครงสร้างของไวยากรณ์ สถานการณ์ในการสื่อสารนั้นๆ และลักษณะทางวัฒนธรรมของภาษาในต้นฉบับ แล้ววิเคราะห์ต้นฉบับเพื่อให้เข้าใจความหมาย จากนั้นจึงนำเสนอความหมายเดียวกันกับที่ปรากฏในต้นฉบับ โดยใช้คำศัพท์และโครงสร้างไวยากรณ์ที่เหมาะสมในภาษาฉบับแปล และต้องเป็นไปตามลักษณะทางวัฒนธรรมของภาษาฉบับแปลด้วย และเขายังได้กล่าวถึงลักษณะการแปลที่ดีไว้ว่า “ผู้แปลจะประสบผลสำเร็จในงานแปลได้ หากผู้อ่านไม่ทราบเลยว่ากำลังอ่านงานแปลอยู่ แต่กลับคิดว่ากำลังอ่านข้อเขียนในภาษาของตนเองเพื่อความรู้และความบันเทิง”

สัญญาวี สายบัว (2542, น. 1) กล่าวว่า การแปลเป็นเรื่องของการถ่ายทอดความหมายของต้นฉบับลงสู่ฉบับแปล ความหมายจึงถือเป็นเป้าหมายสำคัญสำหรับผู้แปลที่จะต้องเก็บให้ได้จากต้นฉบับ และเป็นสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งในการกำหนดคุณภาพงานแปล งานแปลที่มีคุณภาพ คือ การคงอรรถรสเดิมของต้นฉบับไว้ในฉบับแปล เมื่อผู้ใดอ่านฉบับแปลก็จะเกิดผลสนองตอบเช่นเดียวกับผู้อ่านต้นฉบับ

จากแนวคิดทั้งหมดที่กล่าวมาจะเห็นว่าต่างให้ความสำคัญกับการรักษาความหมายของต้นฉบับเป็นอันมาก นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับรูปแบบการถ่ายทอดความหมายด้วย โดยเห็นว่าการที่จะรักษาความหมายเดิมให้มากที่สุดนั้นผู้แปลจำเป็นต้องเปลี่ยนรูปแบบการถ่ายทอดความหมายบ้างหากเห็นว่าเหมาะสม เพราะถ้าผู้แปลยังยึดติดอยู่กับรูปแบบการถ่ายทอดความหมายของภาษาต้นฉบับมากเกินไป การสื่อความหมายนั้นอาจให้ผลไม่ได้เต็มที่ ภาษาที่ได้จะไม่ไพเราะอ่านแล้วไม่เป็นภาษาฉบับแปลที่เป็นธรรมชาติ ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของปรียา อุนรัตน์ (2538, น. 1-8) ที่กล่าวว่า การแปลภาษาหนึ่งเป็นอีกภาษาหนึ่งผู้แปลควรคำนึงถึงความหมายของต้นฉบับมากกว่ารูปแบบการถ่ายทอดความหมายที่ปรากฏในต้นฉบับ เพราะหากผู้แปลพยายามแปลข้อความใดๆ ในรูปแบบการถ่ายทอดความหมายของต้นฉบับ ข้อความที่แปลออกมานั้นอาจจะมีความหมายเปลี่ยนไปจากเดิม หรืออาจจะได้ข้อความในภาษาฉบับแปลที่ไม่สละสลวยและไม่เป็นธรรมชาติ กล่าวคือผู้แปลต้องพยายามถ่ายทอดความหมายจาก

ภาษาต้นฉบับไปยังภาษาที่สองให้ได้ครบถ้วนสมบูรณ์โดยอาจจะปรับเปลี่ยนรูปแบบการถ่ายทอดความหมายไปบ้างเพื่อให้ได้ความหมายครบถ้วนตามต้นฉบับ

จากนิยามการแปลที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การแปลเป็นการถ่ายทอดความหมายจากภาษาหนึ่งไปยังอีกภาษาหนึ่งหรือระหว่างภาษาเดียวกัน ซึ่งผู้แปลต้องมีความรู้ทั้งในด้านภาษาและความรู้ที่นอกเหนือจากภาษา ไม่ว่าจะเป็นความรู้ทางด้านภาษาศาสตร์ การสื่อสาร วัฒนธรรมตลอดจนประสบการณ์และความรู้เฉพาะทางอื่นๆ เพื่อที่จะได้แปลความหมายให้ผู้รับสารเข้าใจได้ตรงตามเจตนาของผู้ส่งสาร

2.2.2 แนวคิดและทฤษฎีทางการแปล

2.2.2.1 การแปลทั่วไป

นักวิชาการทั้งชาวต่างประเทศและชาวไทยได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการแปลสามารถสรุปได้ดังนี้

ไนดา (Nida, 1964, p. 2) กล่าวว่า การแปลเป็นเรื่องของคำสองคำนั้นคือรูปแบบและความหมาย เป็นเรื่องยากที่นักแปลจะแปลเนื้อความใดๆ โดยคงทั้งรูปแบบและความหมายของภาษาต้นฉบับอย่างครบถ้วนตามความเห็นของไนดาในเรื่องของรูปแบบและความหมายนี้ไนดาได้ให้ความสำคัญกับความหมายมากกว่า โดยมุ่งเน้นที่การถ่ายทอดความหมายเป็นอันดับหนึ่ง โดยผู้แปลต้องถ่ายทอดความหมายที่ตรงกับต้นฉบับหรืออย่างน้อยก็ต้องเป็นความหมายที่เทียบเคียงกับความหมายในต้นฉบับให้ได้มากที่สุด

วิธีการแปลให้มีความหมายเทียบเคียงกันนั้นไนดาได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. การแปลเทียบเคียงตามรูป (Formal-Equivalent translation) คือการแปลตรงตัว การแปลประเภทนี้จะมุ่งเน้นไปที่สารทั้งในด้านรูปแบบให้เหมือนกันกับต้นฉบับให้มากที่สุด เช่น ถ้าต้นฉบับเป็นร้อยกรองผู้แปลจะแปลเป็นร้อยกรอง ถ้าต้นฉบับเป็นร้อยแก้ว ผู้แปลจะแปลเป็นประโยคต่อประโยค ความคิดต่อความคิด เนื้อความในฉบับแปลจะต้องใกล้เคียงกับเนื้อความในต้นฉบับมากที่สุด การแปลประเภทนี้จะทำให้ผู้อ่านมองเห็นลักษณะทางไวยากรณ์ การใช้คำและความหมายจากต้นฉบับในฉบับแปลด้วย หรือบางครั้งผู้แปลก็จะใช้เชิงอรรถเพื่ออธิบายความเพิ่มเติม จุดประสงค์ของการแปลประเภทนี้ คือ การพยายามทำให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อความของภาษาต้นฉบับให้ได้มากที่สุด การแปลในลักษณะนี้ ไนดาเรียกอีกอย่างว่า "Gloss translation"

2. การแปลเทียบเคียงต่างรูป (Dynamic – Equivalent translation) เป็นการแปลแบบอิสระที่มุ่งเน้นไปที่ผลการตอบสนองจากผู้อ่านฉบับแปล ซึ่งจะต้องมีความเข้าใจในฉบับแปลได้เท่าๆ กับที่ผู้อ่านต้นฉบับมีความเข้าใจต้นฉบับ การแปลในลักษณะนี้จะไม่ยึดติดอยู่ที่รูป

แบบเดิมในต้นฉบับ แต่จะมีการปรับบทแปลทั้งในด้านไวยากรณ์ และคำศัพท์ให้เข้ากับภาษาของฉบับแปลโดยอาจจะนำโครงสร้างทางไวยากรณ์ในภาษาฉบับแปลมาใช้ เพื่อให้ผู้อ่านฉบับแปลสามารถเข้าใจในเนื้อหาอย่างถ่องแท้ขึ้นเอง เช่นเดียวกับลาร์สัน (Larson, 1984, pp. 15-17) ที่ได้แบ่งการแปลออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1. การแปลแบบรักษารูปแบบ (form-based translation) เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า literal translation หรือ word-for-word translation เป็นการแปลโดยรักษาคำและรูปแบบเดิมของภาษาต้นฉบับทุกประการเหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาภาษาต้นฉบับ เนื่องจากการแปลที่ไม่เหมาะสำหรับผู้อ่านภาษาแปลที่ต้องการอ่านเอาความหมาย แม้จะมีการปรับโครงสร้างประโยคบ้าง แต่ความไม่เป็นธรรมชาติในภาษาแปลก็ยังคงปรากฏอยู่

2. การแปลแบบรักษาความหมาย (meaning-based translation) เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า idiomatic translation คือการถ่ายทอดความหมายจากภาษาต้นฉบับไปสู่ภาษาแปลให้เป็นธรรมชาติมากที่สุด การแปลประเภทนี้จะไม่เหลือร่องรอยของภาษาต้นฉบับอยู่เลย มุ่งเน้นผลตอบสนองจากผู้รับสารว่าจะสามารถรับสารได้ทัดเทียมกับสารในต้นฉบับหรือไม่

นิวมาร์ก (Newmark, 1981) กล่าวถึงการแปลว่า เป็นการแทนที่ภาษาเขียนหรือข้อความในภาษาหนึ่ง ซึ่งอาจทำให้เกิดการสูญเสียความหมายบางส่วนไปได้แก่ การแปลเกินหรือการให้รายละเอียดเพิ่มเติม และการแปลขาดหรือการให้ข้อสรุป อันเป็นผลมาจากความแตกต่างหรือข้อจำกัดทางด้านอรรถศาสตร์ อรรถศาสตร์เชิงสังคม (sociosemantics) และสัญลักษณ์ศาสตร์ (semiotics)

นิวมาร์กได้แบ่งประเภทของการแปลออกเป็น 2 ประเภท คือ การแปลเชิงอรรถศาสตร์ (semantics translation) และการแปลเชิงสื่อสาร (communicative translation) โดยอาศัยแนวความคิดเดิมที่แบ่งการแปลออกเป็น การแปลแบบตรงตัว (literal translation) และการแปลแบบเอาความ (free translation) การแปลเชิงอรรถศาสตร์เป็นการแปลที่ผู้แปลจะพยายามเน้นความหมายของต้นฉบับเป็นสำคัญซึ่งมักจะแปลหรือถ่ายทอดภาษาจากต้นฉบับมาเป็นภาษาฉบับแปลแบบคำต่อคำ วลีต่อวลี และมีลักษณะเป็นการแปลตามกระบวนการตามความคิด ส่วนการแปลเชิงสื่อสารเป็นการแปลที่ผู้แปลสามารถเพิ่มรายละเอียดหรือสรุปความได้ เพื่อสื่อสารให้ผู้อ่านฉบับแปลได้รับในสิ่งเดียวกันกับที่ผู้อ่านต้นฉบับได้รับ และผู้แปลยังสามารถเลือกใช้ภาษาที่ใช้ในสังคมของผู้อ่านฉบับแปล ซึ่งงานส่วนใหญ่มักใช้วิธีการแปลแบบนี้ นอกจากนี้ นิวมาร์กเสนอว่าการแปลเชิงอรรถศาสตร์ และการแปลเชิงสื่อสารนี้อาจจะมีลักษณะที่คาบเกี่ยวกันได้ภายในผลงานแปลเรื่องเดียวกันการแปลเชิงสื่อสาร เป็นการแปลที่ผู้แปลจะเน้นความหมายของต้นฉบับพร้อมกับความหมายในฉบับแปล โดยอาจจะแปลสำนวนจากภาษาต้นฉบับ ซึ่งปรับเป็นสำนวน

ในภาษาฉบับแปลเพื่อสื่อให้ผู้อ่านที่อยู่ในสังคมที่ต่างกันเข้าใจได้ทันที หรืออาจจะมีการแปลโดยการละหรือไม่แปลซึ่งเป็นผลอันเนื่องมาจากเพื่อความกระชับของบทแปล

ต่อมา นิวมาร์ก (Newmark, 1988, pp. 45-47) ได้เสนอแนวคิดในการจัดแบ่งประเภทงานแปลออกเป็น 2 ชนิด โดยยึดหลักที่การแบ่งแยกระหว่างภาษาต้นฉบับ (Source Language) กับภาษาฉบับแปลหรือภาษาเป้าหมาย (Target language) ดังต่อไปนี้

1. การแปลแบบเน้นการรักษาภาษาต้นฉบับ (SL emphasis)
2. การแปลแบบเน้นความเข้าใจของผู้อ่านในภาษาเป้าหมาย (TL emphasis)

นอกจากนี้ นิวมาร์กยังได้จัดเรียงลำดับการแปลโดยเริ่มจากการแปลแบบที่เน้นการรักษาภาษาต้นฉบับมากที่สุดลดหลั่นกันไปจนถึงแบบที่เน้นความเข้าใจของผู้อ่านในภาษาแปลมากที่สุดเป็นรูปตัว V ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงระดับความเหมือนและความแตกต่างของการแปลแต่ละแบบ ดังนี้

<u>SL emphasis</u>	<u>TL emphasis</u>
Word-for-word translation	Adaptation
Literal translation	Free translation
Faithful translation	Idiomatic translation
Semantic translation	Communication translation

ด้านที่เป็นการแปลแบบเน้นภาษาต้นฉบับ (SL emphasis) เป็นการแปลที่เน้นการรักษาภาษาต้นฉบับจากระดับที่เน้นภาษาต้นฉบับมากที่สุด คือ การแปลแบบคำต่อคำ (Word-for-word translation) ไปหาการแปลที่เน้นภาษาต้นฉบับน้อยที่สุด คือ การแปลเชิงอรรถศาสตร์ (Semantic translation) ซึ่งมีความโน้มเอียงไปในทิศทางที่เกือบจะเป็นการแปลเชิงสื่อสาร (Communication translation)

ก. การแปลแบบคำต่อคำ (Word-for-word translation) เป็นวิธีการแปลที่มีลักษณะเน้นภาษาต้นฉบับมากที่สุด เป็นการแปลคำต่างๆ ที่ปรากฏในต้นฉบับจะแปลตามความหมายทั่วไปของคำๆ นั้นไม่ได้แปลความหมายที่อาจเปลี่ยนไปตามบริบทที่คำนั้นปรากฏอยู่

ข. การแปลตรงตัว (Literal translation) เป็นการแปลที่ผู้แปลพยายามถ่ายทอดโดยเลือกใช้โครงสร้างทางไวยากรณ์ของภาษาเป้าหมายให้เหมือนหรือใกล้เคียงกับโครงสร้างทางไวยากรณ์ของภาษาต้นฉบับให้ได้มากที่สุดและยังคงรักษาความหมายทั่วไปของคำศัพท์แต่ละคำไว้ไม่ได้แปลตามความหมายที่อาจเปลี่ยนไปตามบริบท

ค. การแปลตามต้นฉบับ (Faithful translation) เป็นวิธีการแปลที่ผู้แปลจะรักษาความมุ่งหมายในการเขียนของผู้เขียนภาษาต้นฉบับ และจะเสนอข้อความที่เป็นคำแปลให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของผู้เขียนภาษาต้นฉบับ แต่ต้องให้อยู่ภายในขอบเขตข้อจำกัดของลักษณะโครงสร้างทางไวยากรณ์ของภาษาเป้าหมายนั้น

ง. การแปลเชิงอรรถศาสตร์ (Semantic translation) เป็นวิธีการแปลที่เน้นภาษาต้นฉบับน้อยที่สุด ผู้แปลจะเลือกใช้คำอื่นๆ ในภาษาเป้าหมายที่มีความหมายใกล้เคียงกับความหมายของคำในภาษาต้นฉบับ ผู้แปลจึงต้องพิจารณาความหมายของคำทั้งในภาษาต้นฉบับและภาษาเป้าหมายแล้วคัดเลือกใช้คำที่มีความหมายเหมาะสมที่สุด

ส่วนด้านที่เป็นการแปลแบบเน้นภาษาเป้าหมาย (TL emphasis) นั้นเป็นการแปลเพื่อความเข้าใจของผู้อ่านในภาษาแปล มุ่งเอาเฉพาะใจความ และไม่รักษาโครงสร้างภาษาหรือไม่พยายามเก็บคำ จากระดับที่เน้นภาษาเป้าหมายมากที่สุด คือ การดัดแปลงในฉบับแปล (Adaptation) ไปหาการแปลที่เน้นภาษาเป้าหมายน้อยที่สุด คือ การแปลเชิงสื่อสาร (Communicative translation)

ก. การดัดแปลงในฉบับแปล (Adaptation) เป็นวิธีการแปลที่เป็นอิสระจากภาษาต้นฉบับและเน้นภาษาเป้าหมายมากที่สุด ข้อความในฉบับแปลจะเป็นข้อความที่ผู้แปลเรียบเรียงขึ้นใหม่ตามลักษณะทางวัฒนธรรมของภาษาเป้าหมายซึ่งดัดแปลงมาจากลักษณะหรือแนวความคิดทางวัฒนธรรมเดิมในภาษาต้นฉบับ ทั้งนี้ผู้แปลจะยังคงรักษาเค้าโครงเรื่องและแนวความคิดของเรื่องเดิมไว้

ข. การแปลเอาความ (Free translation) เป็นการแปลซึ่งผู้แปลจะถ่ายทอดความหมายตามเค้าความหมายเดิมของภาษาต้นฉบับแต่ไม่ได้รักษารูปแบบทางภาษาหรือลักษณะโครงสร้างของภาษาต้นฉบับไว้ อาจแปลโดยใช้วิธีการอธิบายเป็นข้อความยาวๆ

ค. การแปลแบบสำนวน (Idiomatic translation) เป็นวิธีการแปลที่เสนอความหมายที่ปรากฏในต้นฉบับในรูปแบบที่แตกต่างไป กล่าวคือผู้แปลมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงความหมายเดิมของต้นฉบับโดยการเลือกใช้คำและสำนวนที่อาจไม่ปรากฏในภาษาต้นฉบับ

ง. การแปลเชิงสื่อสาร (Communicative translation) เป็นวิธีการแปลที่พยายามถ่ายทอดความหมายจากภาษาต้นฉบับที่เป็นความหมายตามบริบทเป็นภาษาเป้าหมาย โดยใช้รูปแบบ โครงสร้างของภาษา และความหมายที่ผู้อ่านสามารถยอมรับและเข้าใจได้

2.2.2.2 การแปลสำนวน

เนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการแปลสำนวน ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอสรุปแนวคิดของนักวิชาการและนักภาษาศาสตร์หลายท่านที่เกี่ยวข้องกับการแปลสำนวนไว้ดังต่อไปนี้

นิวมาร์ก (Newmark, 1981, pp. 125-126) และลาร์สัน (Larson, 1984, pp. 20-21) กล่าวถึงการแปลสำนวนว่าการแปลสำนวนไม่ควรแปลโดยใช้กลวิธีการแปลแบบคำต่อคำ เนื่องจากเมื่อแปลแล้วจะไม่สื่อความหมายในภาษาเป้าหมาย สื่อความหมายได้ไม่ตรงกับ ความหมายที่แท้จริงของสำนวน ควรเลือกถ้อยคำในภาษาเป้าหมายที่มีความหมายเทียบเคียงกับ ความหมายของสำนวนในภาษาต้นฉบับมาใช้

สเตรซนี (Strazny, 2005, p. 495) กล่าวว่า การแปลสำนวนมี 3 กลวิธี ได้แก่

1. การแปลแบบตรงตัว หมายถึง การแปลที่ผู้แปลนำสำนวนของภาษาเป้าหมายซึ่งเป็นสำนวนเดียวกับสำนวนของภาษาต้นฉบับมาแปล เช่น สำนวนภาษาอังกฤษ *to read between the lines* เมื่อแปลเป็นภาษาฝรั่งเศสใช้สำนวน *lire entre les lignes*

2. การแปลแบบสำนวน หมายถึง การแปลที่ผู้แปลนำสำนวนของภาษาเป้าหมายที่มีความหมายเช่นเดียวกันกับสำนวนของภาษาต้นฉบับมาแปล เช่น สำนวนภาษาอังกฤษ *to have other fish to fry* เมื่อแปลเป็นภาษาฝรั่งเศสใช้สำนวน *avoir d'autres chats à fouetter*

3. การแปลแบบเอาความ หมายถึง การแปลที่ผู้แปลนำคำในภาษาเป้าหมายที่มีความหมายตรงกันกับความหมายที่ต้องการสื่อสารของสำนวนในภาษาต้นฉบับมาแปล รวมถึงการแปลที่ผู้แปลอธิบายโดยใช้ภาษาเป้าหมายอธิบายความหมายที่ต้องการสื่อสารของสำนวนในภาษาต้นฉบับ

กรมวิชาการ (2533) กล่าวถึงวิธีการแปลสำนวนและคำเปรียบเทียบกับได้ โดยแบ่งเป็น 2 วิธี ได้แก่

1. การแปลแบบตีความ เนื่องจากลักษณะของสำนวนเป็นการกล่าวไม่ตรงตามตัวอักษร จึงใช้การแปลตามตัวอักษร (word for word) ไม่ได้ ผู้แปลจำเป็นต้องให้ความหมายโดยใช้ถ้อยคำที่กะทัดรัด สละสลวยด้วยการพลิกแพลง สับเปลี่ยนที่ของคำในประโยคถ้าจำเป็น เช่น

"Saint abroad, and a devil at home."

(เป็นนักบวชนอกบ้านแต่เป็นปีศาจในบ้าน)

ควรแปลเป็นภาษาไทยว่า "หน้าเนื้อใจเสือ" หรือ "มือถือสากปากถือศีล"

2. การแปลโดยเทียบเคียงสำนวน วิธีนี้เป็นวิธีที่ต่อเนื่องจากการตีความ คือเมื่อแปลความหมายแล้วจะค้นหาสำนวนไทยที่รู้จักแพร่หลายมาเทียบเคียงโดยรักษาความหมายไว้คงเดิม เช่น

"Lambs don't run into the mouth of a sleeping wolf."

(ลูกแกะย่อมไม่วิ่งเข้าปากสุนัขที่ม้วนนอนหลับ)

ควรแปลเป็นภาษาไทยว่า "รอรাত্রดมาเกย"

จากแนวคิดข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าการเปลี่ยนนั้นมีกลวิธีในการแปลหลายกลวิธีซึ่งแต่ละกลวิธีมีทั้งความคล้ายคลึงและแตกต่างกัน โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ การแปลแบบตรงตัว หรือการแปลเชิงอรรถศาสตร์ และการแปลแบบเอาความ หรือการแปลเชิงสื่อสาร ส่วนการแปลสำนวนนั้นใช้กลวิธีการแปล 3 กลวิธี ได้แก่ การแปลแบบตรงตัว การแปลแบบสำนวน และการแปลแบบเอาความ นอกจากนี้นิวมาร์กยังได้กล่าวถึงกลวิธีการแปลประเภทอื่นๆ ไว้อย่างละเอียด ซึ่งจำแนกกลวิธีการแปลโดยใช้หลักการแบ่งแยกระหว่างภาษาต้นฉบับและภาษาเป้าหมาย สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำแนวคิดของนิวมาร์ก (Newmark, 1981) มาใช้ในการวิเคราะห์กลวิธีที่ใช้ในการแปลสำนวนภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย

2.3 แนวคิดเรื่องการวิเคราะห์อรรถลักษณะ

การศึกษาความหมายของคำโดยวิธีการแยกคำออกเป็นกลุ่มต่างๆ ตามลักษณะความสัมพันธ์ทางความหมายของคำ เช่น คำพ้องความหมาย คำแย้งความหมาย คำหลายหน้าที่ คำจากกลุ่มและคำลูกกลุ่ม คำเกิดคู่กัน คำขัดกัน เป็นการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงชนิดของความสัมพันธ์ แต่ไม่ศึกษาว่าคำต่างๆ มีความเชื่อมโยงทางความหมายของแต่ละคำอย่างไร ซึ่งต่อมาจึงนำการวิเคราะห์อรรถลักษณะมาใช้วิเคราะห์ความหมายของคำเพื่อแสดงความสัมพันธ์ทางความหมายของคำ โดยอรรถลักษณะของคำจะแสดงให้เห็นความเหมือนหรือความแตกต่างของคำที่มีความหมายสัมพันธ์กันได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์ความหมายของคำนักภาษาศาสตร์ใช้วิธีการวิเคราะห์ที่เรียกว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย (Componential analysis) โดยมีแนวคิดว่าความหมายของคำสามารถจำแนกแยกเป็นความหมายย่อยๆ ได้ ซึ่งความหมายย่อยของคำเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เราสามารถแยกความหมายของคำแต่ละคำได้และความหมายย่อยของคำ เรียกว่าอรรถลักษณะ หรือองค์ประกอบทางความหมาย (Semantic features) หรือ (Semantic components) ซึ่งการวิเคราะห์อรรถลักษณะเป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายที่ไม่ได้เป็นความหมายของคำใดคำหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นส่วนหนึ่งของความหมายของคำอื่นๆ ได้หลายคำ โดยความหมายย่อยของคำในแต่ละความหมายย่อยหรือแต่ละอรรถลักษณะนั้นจะประกอบกันเข้าเป็นความหมายของคำ ๗ หนึ่ง ส่วนการที่จะวิเคราะห์หาความหมายย่อยของคำได้จำเป็นต้องพิจารณาความสัมพันธ์ทางความหมายที่มีร่วมกันระหว่างคำหนึ่งกับคำอื่นๆ ด้วย

ไนดา (Nida, 1975) กล่าวว่า การวิเคราะห์อรรถลักษณะ (Componential analysis) เป็นการศึกษาความหมายของคำโดยการนำความหมายของคำมาแยกเป็นความหมายย่อยเพื่อ

การศึกษาหาความสัมพันธ์ทางความหมายของคำแต่ละคำ และแสดงให้เห็นถึงความเหมือนและความแตกต่างทางความหมายของคำแต่ละคำ โดยที่ความหมายย่อยของคำๆ หนึ่งสามารถเป็นองค์ประกอบของคำอื่นๆ ได้หลายคำ และกลุ่มอรรถลักษณะจะปรากฏอยู่ภายในเครื่องหมาย [] เช่น

พ่อ	แม่
[มีชีวิต]	[มีชีวิต]
[มนุษย์]	[มนุษย์]
[มีลูก]	[มีลูก]
[เพศชาย]	[เพศหญิง]

ต่อมาจึงได้กำหนดให้อรรถลักษณะต่างๆ มีค่าเป็น 2 ค่า (binary values) คือค่า + และค่า - เพื่อแสดงความเหมือนหรือความต่างของความหมายย่อยของคำเหล่านั้นและเพื่อลดจำนวนอรรถลักษณะลง หากคำใดมีคุณสมบัติจะมีเครื่องหมาย + อยู่หน้าอรรถลักษณะ แต่หากไม่มีคุณสมบัติจะมีเครื่องหมาย - อยู่หน้าอรรถลักษณะของคำที่วิเคราะห์ เช่น

พ่อ	แม่
[+มีชีวิต]	[+มีชีวิต]
[+มนุษย์]	[+มนุษย์]
[+มีลูก]	[+มีลูก]
[+ชาย]	[-ชาย]

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำสามารถแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางความหมายของคำที่มีความเหมือนและความแตกต่างกันอย่างไร กล่าวคือ “พ่อ” และ “แม่” มีความสัมพันธ์ทางความหมายที่ใกล้เคียงกัน เนื่องจากมีอรรถลักษณะที่เหมือนกันเกือบทุกอรรถลักษณะ มีเพียงอรรถลักษณะเดียวที่แตกต่างกัน คือ พ่อมีคุณสมบัติเป็นเพศชาย ส่วนแม่ไม่มีคุณสมบัติเป็นเพศชาย

อรรถลักษณะบางอรรถลักษณะจะให้ความหมายโดยนัยเกี่ยวกับอรรถลักษณะอื่นได้ เช่น อรรถลักษณะ [+มนุษย์] ให้ความหมายโดยนัยเกี่ยวกับอรรถลักษณะ [+ชีวิต] ดังนั้นในการแสดง

อรรถลักษณะของคำนามจึงไม่จำเป็นต้องแสดงอรรถลักษณะที่เป็นความหมายโดยนัยของอรรถลักษณะอื่น ดังนั้นคำนามข้างต้นจึงสามารถแสดงอรรถลักษณะใหม่ได้ดังนี้

พ่อ	แม่
[+มนุษย์]	[+มนุษย์]
[+มีลูก]	[+มีลูก]
[+ชาย]	[-ชาย]

ไลออนส์ (Lyons, 1977, pp. 317-318) กล่าวสอดคล้องกับไนดาที่ว่า ความหมายของคำสามารถวิเคราะห์จากองค์ประกอบย่อยทางความหมายหรืออรรถลักษณะ แต่ละอรรถลักษณะสามารถเป็นองค์ประกอบย่อยของคำได้หลายคำที่แตกต่างกัน เขาเปรียบเทียบอรรถลักษณะเหมือนกับอะตอม และความหมายของคำศัพท์เปรียบเหมือนกับโมเลกุล เช่น โมเลกุลของคำว่า "man" ประกอบด้วยอะตอม "male" "adult" "human" หรือโมเลกุลของคำว่า "woman" ประกอบด้วยอะตอม "female" หรือ "-male" "adult" "human" ซึ่งมีความหมายย่อยแตกต่างจากคำว่า "man" เป็นต้น ซึ่งได้อภิปรายเพิ่มเติมว่าการศึกษาแนวคิดด้านการวิเคราะห์อรรถลักษณะในสหรัฐอเมริกา นั้นพัฒนามาจากวิธีการที่นักมานุษยวิทยาใช้ในการวิเคราะห์เพื่อบรรยายและเปรียบเทียบคำศัพท์ที่ใช้เรียกญาติ

พาล์มเมอร์ (Palmer, 1977, p. 85) ได้ยกตัวอย่างการจัดกลุ่มคำเรียกญาติในภาษาอังกฤษ เขากล่าวว่า เพศ เป็นองค์ประกอบย่อยทางความหมายที่ทำให้มีหารใช้คำเรียกญาติต่างกันเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ คำที่มีความหมายย่อย [+เพศชาย] เช่น ตา พ่อ ลุง พี่ชาย น้องชาย ลูกชาย หลานชาย และคำที่มีความหมายย่อย [+เพศหญิง] เช่น ยาย ป้า พี่สาว น้องสาว หลานสาว เป็นต้น

ไนดา (Nida, 1975, pp. 54-61) เสนอขั้นตอนในการวิเคราะห์หน่วยความหมายย่อยของคำไว้ 6 ขั้นตอน คือ

1. เลือกความหมายที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันระหว่างคำต่างๆ ซึ่งมีลักษณะที่จะทำให้คำเหล่านั้นอยู่ในแวดวงความหมาย (semantic domain) เดียวกัน โดยที่คำต่างๆ นั้นมีองค์ประกอบทางความหมายต่างๆ ไปร่วมกัน เช่น father, mother, son, daughter, brother, sister, uncle, aunt, nephew, niece and cousin องค์ประกอบทางความหมายที่มีร่วมกัน คือ human beings และ person who are related either by blood or by marriage การเลือก

ความหมายที่มีความสัมพันธ์กันนั้นควรเริ่มจากแวดวงความหมายที่เล็กๆ ก่อน แล้วจึงขยายออกไปหาแวดวงความหมายที่ใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ

2. ลงรายการสิ่งที่อ้างอิงโดยเฉพาะของแต่ละคำ เช่น father และ mother จะมีองค์ประกอบทางความหมายเป็นความหมายพื้นฐาน ในขณะที่ father in law, stepfather และ stepmother จะมีองค์ประกอบทางความหมายที่ขยายขอบเขตออกไป ควรจัดให้เป็นความสัมพันธ์ขั้นที่ 2 ซึ่งต่างจากคำพวก uncle, aunt, nephew, niece และ cousin ซึ่งจัดเป็นความสัมพันธ์ขั้นแรก โดยดูจากสิ่งที่อ้างอิงและความสัมพันธ์กับความหมายพื้นฐานที่ต่างออกไป ในขั้นตอนนี้จะทำให้เราตรวจสอบได้ว่า องค์ประกอบทางความหมายที่ควรเป็นความหมายพื้นฐานที่มีร่วมกันของคำที่อยู่ในขอบเขตทางความหมายเดียวกันเป็นความหมายใดได้บ้าง และในขอบเขตของความหมายของคำ ๆ หนึ่งนั้นมีสิ่งที่อ้างอิงเป็นอะไรได้บ้าง

3. วิเคราะห์ว่ามีความหมายใดที่กลุ่มนั้นมีร่วมกันโดยเฉพาะและไม่ได้เป็นองค์ประกอบทางความหมายของกลุ่มอื่น เช่น mother, aunt, daughter, sister, niece และ cousin มีความหมายย่อย คือ female sex ส่วนคำ father, uncle, son, brother, nephew, niece และ cousin มีองค์ประกอบทางความหมาย คือ male sex ส่วนคำ cousin ไม่มีการแยกในเรื่องเพศ ในขั้นตอนนี้อาจจะสามารถตัดสินใจได้ว่ามีความหมายต่างจากคำอื่นอย่างไร

4. วิเคราะห์ว่าคำแต่ละคำมีความหมายประจำคำใดที่ทำให้คำๆ นั้นแตกต่างไปจากคำอื่น ๆ เช่น father ประกอบด้วยความหมายประจำคำ คือ male sex, one ascending generation และ direct descent

5. ตรวจสอบข้อมูลว่าองค์ประกอบทางความหมายของคำที่วิเคราะห์นั้นถูกต้องมากน้อยเพียงใด

6. นำความหมายประจำคำที่ทำให้คำๆ หนึ่งต่างจากคำอื่นๆ มาบันทึกให้อยู่ในรูปของแผนภูมิต้นไม้หรือตารางที่แสดงคุณลักษณะที่เหมือนหรือแตกต่างของคำ มีค่าเป็นบวกหรือเป็นลบ

นอกจากนี้ ในดา (Nida, 1975, pp. 64-67) ยังกล่าวถึงพื้นฐานทางภาษาศาสตร์ในการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายต้องศึกษาถึงรูปแบบและหน้าที่ของความสัมพันธ์ทางความหมายของคำที่มีต่อสิ่งที่อ้างอิงนั้น เพื่อให้เราแยกความแตกต่างได้อย่างชัดเจน ซึ่งกระบวนการทางภาษาที่ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายมี 4 รูปแบบ คือ

1. การตั้งชื่อ (naming) เป็นการตั้งชื่อโดยพิจารณาจากองค์ประกอบทางความหมายของสิ่งที่อ้างอิง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยทางภาษาและสิ่งที่อ้างอิง การตั้งชื่อเป็นหน้าที่ทาง

ภาษาที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนที่ 2 และ 5 ของการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายที่ได้กล่าวข้างต้น

2. การซ้ำความหมาย (paraphrase) เป็นการอธิบายลักษณะเด่นของคำ การใช้รูปแบบที่แน่นอนของการซ้ำความหมาย เช่น uncle คือ มีความหมายเดียวกับ my father's brother หรือ my mother's brother

3. การให้คำจำกัดความ (defining) เป็นกระบวนการที่คล้ายกับการซ้ำความหมาย แต่เป็นการกล่าวถึงสิ่งที่อ้างถึงทั้งหมด เช่น uncle คือ คำจำกัดความของ my father's brother หรือ my mother's brother หรือ the husband of one's aunt

4. การจำแนกประเภท (classification) มีความสัมพันธ์กับ 3 กระบวนการ คือ

- 1) การรวมคำที่มีความหมายย่อยต่างๆ ไปเหมือนกันไว้ด้วยกัน
- 2) การแยกคำที่มีความหมายย่อยความหมายใดความหมายหนึ่งที่แตกต่างจากคำหนึ่งออก

3) กำหนดพื้นฐานสำหรับกลุ่ม โดยจัดกลุ่มคำที่มีความหมายเหมือนกันไว้ด้วยกัน และแยกกลุ่มคำที่แตกต่างออกมาตัดสินพื้นฐานของการรวมกลุ่ม

นอกจากนี้ยังได้ยกตัวอย่างการวิเคราะห์ความหมายของคำศัพท์ภาษาอังกฤษจำนวน 4 คำ คือ chair, bench, stool, hassock โดยใช้วิธีวิเคราะห์หรือรรดลักษณ์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเหมือนและความต่างทางความหมายของคำ ซึ่งได้ผลสรุป ดังนี้

	chair	bench	stool	hassock
1. artifacts	+	+	+	+
2. furniture	+	+	+	+
3. for sitting	+	+	+	+
4. for one person	+	-	+	+
5. with a back	+	+	-	-
6. with legs	+	+	+	-

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าคำทั้ง 4 คำมีองค์ประกอบทางความหมายย่อยที่แตกต่างกัน อยู่ 3 ความหมายย่อย คือ for one person, with a back และ with legs แต่ทั้ง 4 คำนี้จัดอยู่ในกลุ่มทางความหมายเดียวกัน เพราะคำทั้ง 4 คำมีความหมายย่อยที่เหมือนกัน คือ artifacts, furniture และ for sitting

ประโยชน์ของการวิเคราะห์หรือรรถลักษณะ คือ ทำให้เราเห็นความสัมพันธ์ทางความหมายของคำว่ามีมากน้อยเพียงใด คำที่มีอรรถลักษณะส่วนใหญ่เหมือนกันจะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมากกว่าคำที่มีอรรถลักษณะต่างออกไปจากคำอื่นในกลุ่ม

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยนำแนวคิดเรื่องการวิเคราะห์อรรถลักษณะของยูจีน ไนดา (Nida, 1975) มาใช้ในการศึกษาและเปรียบเทียบความหมายของสำนวนภาษาอังกฤษและบทแปลภาษาไทยเพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ทางความหมายที่เหมือนหรือต่างกันระหว่างสำนวนภาษาอังกฤษกับบทแปลภาษาไทย

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแปล

ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแปลเพิ่มขึ้นจำนวนมากทั้งงานวิจัยที่ศึกษากลวิธีการแปล และหลักปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวกับการแปลได้ ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแปลจากภาษาอังกฤษมาเป็นภาษาไทยที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้เท่านั้น

ภาสกร เชื้อสว (2541) ได้ศึกษา “การแปลคำเรียกขานในนวนิยายกรณีศึกษาเรื่อง ชันกว่าเลือด” โดยศึกษาการแปลคำเรียกขานเปรียบเทียบกับภาษาต้นฉบับคือ เรื่อง SLEEPERS เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์การใช้คำเรียกขานบุรุษที่ 2 และบุรุษที่ 1 ในบทสนทนาของตัวละครทั้งหมด จากการศึกษาพบว่าสามารถแบ่งประเภทของคำเรียกขานออกได้เป็น 6 ประเภท คือ 1) คำสรรพนามบุรุษที่ 2 2) คำสรรพนามบุรุษที่ 2 + นามวลี/นาม 3) คำนามทั่วไป 4) ชื่อเฉพาะ 5) คำหยาบ 6) คำสรรพนามบุรุษที่ 1 เมื่อวิเคราะห์ผลการศึกษพบว่ามีการใช้การแปลคำเรียกขานที่เป็นสรรพนามบุรุษที่ 2 และบุรุษที่ 1 หลากหลายคำและขึ้นอยู่กับความสนิทสนมในหลายระดับ ซึ่งเป็นการแสดงออกในภาษานั้นคำเรียกขานหนึ่งๆ อาจใช้เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างคู่สนทนาได้มากกว่าระดับหนึ่ง เช่น อนุญาตให้สนทนากับคนแปลกหน้าหรือคนที่สนิทสนมก็ได้ ในส่วนของกลวิธีการแปลคำเรียกขานของผู้แปลนั้น พบว่าผู้แปลได้ใช้กลวิธีในการแปล 4 กลวิธีด้วยกัน ได้แก่ การแปลตรง การปรับบทแปล การรวมคำแปล และการละไม่แปล

งานวิจัยที่เป็นการศึกษาปัญหาและการแก้ไขปัญหาในการแปลได้แก่วิทยานิพนธ์ของ รสิกา สอนสม (2544) เรื่อง “ปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาที่ใช้ในการแปลวรรณกรรมเรื่อง THE ENGLISH PATIENT เป็นภาษาไทย” ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ทดลองการปฏิบัติจริงด้วยการ

ทำตามขั้นตอนการแปล รวบรวมปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาที่ใช้ แล้ววิเคราะห์เปรียบเทียบกับ ทฤษฎีและแนวคิดทางการแปลของนักวิชาการต่างๆ ที่ได้อ้างอิงไว้

ผลการศึกษพบว่ามีปัญหาเกิดขึ้น 8 ประเด็นได้แก่ 1) การแปลคำศัพท์และสำนวน 2) การแปลประโยคที่มีโครงสร้างซับซ้อน 3) การแปลชื่อเฉพาะที่เป็นภาษาต่างประเทศ 4) การ ถ่ายทอดวัฒนธรรมในฉบับแปล 5) การแปลผิด 6) การแปลเกิน 7) การแปลขาด และ 8) การ เลือกใช้ความหมายของคำ ส่วนการแก้ปัญหที่เกิดขึ้น รศิกาได้ใช้วิธีการต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว ได้แก่ การค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมจากตำรา เอกสารอ้างอิง และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ การ สอบถามผู้รู้ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ การตีความหมายเพิ่มเติม การใช้ประสบการณ์จริง อ้างอิงในการปรับบทแปล เป็นต้น

งานวิจัยที่เป็นการศึกษาปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหที่เกิดจากการแปลอีกชิ้นหนึ่ง คือสารนิพนธ์ของชุดิภรณ์ จิรพันธ์สุโรจน์ (2545) เรื่องปัญหาและวิธีการแก้ไขการแปลบท ภาพยนตร์อะนิเมชัน เรื่อง Shrek เป็นบทบรรยายภาษาไทย ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยผู้วิจัย ได้แปลบทภาพยนตร์ภาษาอังกฤษเรื่อง "Shrek" เป็นบทบรรยายได้ภาพภาษาไทยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในการแปลบทภาพยนตร์และวิธีการแก้ไขปัญหที่ผู้วิจัยใช้จริง ผล การศึกษาที่ได้ผู้วิจัยได้แบ่งปัญหาที่พบออกเป็น 3 ประเด็น คือ 1) ปัญหาด้านเทคนิค ได้แก่ ข้อจำกัดด้านความยาวตัวอักษร 2) ปัญหาด้านภาษาและวัฒนธรรม ได้แก่การแปลคำสรรพนาม การแปลคำศัพท์สำนวน และการแปลชื่อ และ 3) ปัญหาภูมิหลังด้านภาษาของผู้แปลเป็นปัญหาที่ ทำให้เกิดความผิดพลาดขึ้น ได้แก่ ความผิดพลาดด้านคำศัพท์ และความผิดพลาดด้านไวยากรณ์

จากผลการศึกษาถึงวิธีการแก้ปัญหในการแปลบทภาพยนตร์ ผู้วิจัยได้แก้ปัญหาด้วย วิธีที่แตกต่างกันตามลักษณะของปัญหาดังนี้ 1) ปัญหาด้านเทคนิค ใช้วิธีการละ การใช้คำที่มี ตัวอักษรน้อย และการแปลแบบเอาความ 2) ปัญหาด้านภาษาและวัฒนธรรม ใช้วิธีการปรับภาษา และวัฒนธรรมให้เข้ากับภาษาในฉบับแปลมากที่สุด 3) ปัญหาด้านภูมิหลังด้านภาษาของผู้แปล ใช้วิธีการปรับปรุงความรู้ความสามารถของผู้แปลเองด้วยการอ่านและการฝึกฝนทักษะการแปล เพิ่มเติมเพื่อเสริมประสบการณ์ และความรู้ในการแปลบทภาพยนตร์

ต่อมา กัลยกร ฉัตรศิริมงคล (2547) ได้ศึกษากลวิธีการแปล รวมทั้งศึกษาปัญหาและ การแก้ไขปัญหในการแปล ซึ่งสารนิพนธ์ของกัลยกรเป็นการแปลบทภาพยนตร์ภาษาอังกฤษเรื่อง "Anger Management" เป็นบทบรรยายภาษาไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงกลวิธีการแปล ปัญหาและการแก้ไขปัญหในการแปลบทภาพยนตร์ ผลการศึกษาด้านกลวิธีการแปลนั้นผู้วิจัยได้ แบ่งเป็น 2 หัวข้อได้แก่ 1) กลวิธีการแปลระดับคำประเภทต่างๆ ซึ่งได้กล่าวถึงกลวิธีการแปลระดับ คำประเภทต่างๆไว้ดังนี้ การแปลคำสรรพนามโดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ สถานภาพ และอารมณ์

ของตัวละคร การแปลคำบริภาษโดยใช้คำบริภาษเทียบเคียงในภาษาไทย การแปลคำว่า okay โดยการใช้คำที่เป็นภาษาพูด และการเพิ่มคำลงท้าย และ 2) กลวิธีการแปลระดับประโยค ประกอบด้วยการเปลี่ยนประเภทประโยค และการเปลี่ยนวาทะ โดยผู้วิจัยได้ใช้กลวิธีต่างๆ เหล่านี้ เพื่อให้ได้บทบรรยายได้ภาพที่ไม่เพียงสามารถสื่อความหมายของบทภาพยนตร์และสื่ออารมณ์ของตัวละคร แต่ยังเป็นบทบรรยายที่มีความเป็นธรรมชาติตามหลักภาษาไทยอีกด้วย

ในส่วนของปัญหาและการแก้ไขปัญหาในการแปลผู้วิจัยได้กล่าวถึงปัญหาด้านเทคนิค และวิธีแก้ไขที่ผู้วิจัยใช้ซึ่งได้แก่ การละคำ การแปลเอาความ การใช้อักษรย่อ และการใช้คำที่มีตัวอักษรน้อยเพื่อให้บทบรรยายมีจำนวนตัวอักษรน้อยกว่าหรือพอดีกับที่กำหนดและให้ผู้ชมมีเวลาพอที่จะอ่านบทบรรยายได้ครบ ปัญหาอีกประการหนึ่งคือ ปัญหาด้านภาษาและวัฒนธรรม ซึ่งปรากฏใน 1) มุขตลก โดยผู้วิจัยมีวิธีแก้ไขคือ การเล่นคำ การเทียบเคียง การตีความ และการใช้ศัพท์ที่ก่อให้เกิดอารมณ์ขัน และ 2) การแปลคำศัพท์และสำนวน มีวิธีแก้ไขคือ การใช้สำนวนเทียบเคียง การใช้คำสแลง การตีความ และการเติมคำ

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแปลสำนวน ได้แก่ งานวิจัยของชัชวดี ศรลัมพ์ (2538) จากบทความเรื่อง “การแปลสำนวนในนวนิยายภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย” ได้สรุปผลการวิจัยไว้ว่า ในการแปลสำนวนภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยนั้น ผู้แปลยังคงรักษาความหมายที่ต้องการสื่อไว้เหมือนกับสำนวนในภาษาต้นฉบับ แต่ความหมายประจำรูปภาษาของคำแปลในภาษาไทยซึ่งเป็นฉบับแปลนั้น มีทั้งที่แตกต่างและคล้ายคลึงกับความหมายประจำรูปภาษาของสำนวนในภาษาต้นฉบับ ซึ่งจะขึ้นอยู่กับวิธีการที่ผู้แปลใช้ในการแปล นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าในการแปลสำนวนภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยนั้น ผู้แปลใช้วิธีการ 3 แบบ คือ วิธีการแปลแบบคำต่อคำ วิธีการแปลแบบสำนวน และวิธีการแปลเชิงสื่อสาร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแปลสำนวนอีกชิ้นหนึ่ง คือ งานวิจัยของศิริลักษณ์ ทวีกิจรุ่งทวี (2547) จากวิทยานิพนธ์เรื่อง “การแปลสำนวนจากนวนิยายภาษาไทยของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นภาษาอังกฤษ” ซึ่งเป็นการศึกษาวิธีการแปลสำนวนในนวนิยายไทยเป็นภาษาอังกฤษ รวมทั้งศึกษาลักษณะทางความหมายของรูปภาษาที่ใช้ในการแปลสำนวนไทย ผลการศึกษาพบว่ามีการใช้กลวิธีการแปลสำนวนไทยเป็นภาษาอังกฤษ 4 กลวิธี ได้แก่ กลวิธีการแปลแบบคำต่อคำ กลวิธีการแปลแบบสำนวน กลวิธีการแปลเชิงสื่อสาร และการแปลโดยการละ นอกจากนี้ การจัดกลุ่มทางความหมายของสำนวนนั้นสามารถแบ่งเป็นแวดวงความหมายต้นทางและแวดวงความหมายปลายทาง พบกลุ่มทางความหมาย 3 กลุ่มคือ สรรพสิ่ง เหตุการณ์ และนามธรรม ซึ่งมีการถ่ายโอนแวดวงความหมายของสำนวนทั้งสิ้น 18 ลักษณะ โดยสามารถจัดเป็น 4 รูปแบบ คือ 1) แวดวงความหมายต้นทางและแวดวงความหมายปลายทาง เป็นแวดวงที่

มีความหมายเหมือนกัน 2) แวดวงความหมายต้นทางคือสำนวนไทยและสำนวนภาษาอังกฤษ เป็นแวดวงความหมายที่เหมือนกัน แวดวงความหมายปลายทางแตกต่างกัน 3) แวดวงความหมายต้นทางคือสำนวนไทยและสำนวนภาษาอังกฤษเป็นแวดวงความหมายที่แตกต่างกัน แวดวงความหมายปลายทางเหมือนแวดวงความหมายแวดวงใดแวดวงหนึ่งของแวดวงความหมายต้นทาง 4) แวดวงความหมายต้นทางคือสำนวนไทยและสำนวนภาษาอังกฤษและแวดวงความหมายปลายทางแตกต่างกัน

จากงานวิจัยที่เกี่ยวกับการแปลดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าการแปลมีกลวิธีการแปลที่หลากหลาย ในงานหนึ่งๆผู้แปลไม่สามารถใช้กลวิธีการแปลวิธีหนึ่งเพียงวิธีเดียวได้ แต่ผู้แปลจะใช้กลวิธีการแปลต่างๆ หลากหลายกลวิธี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของงาน จุดมุ่งหมาย รวมไปถึงประสบการณ์และความรู้ของผู้แปล นอกจากนี้ยังพบปัญหาที่เกิดขึ้นในการแปลหลายประการ และมีวิธีการแก้ปัญหาหลากหลายวิธีที่แตกต่างกันไปในแต่ละปัญหา การแปลสำนวนเป็นปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้น ซึ่งมีวิธีการแก้ไขโดยใช้กลวิธีการแปลแบบต่างๆ ได้แก่ การแปลแบบคำต่อคำ การแปลเชิงสื่อสาร การแปลแบบสำนวน การใช้คำสแลง การเติมคำ และการละ

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์อรรถลักษณะ

การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์อรรถลักษณะได้รับความสนใจและมีผู้ศึกษาไว้หลายท่าน ได้แก่

สุวิไล เปรมศรีรัตน์ (2529) ได้ศึกษาคำกริยาที่แสดงความหมายของคำว่า " ตัด " ว่าเป็นการทำให้สิ่งของขาดจากกัน เช่น คำว่า ตัด หั่น ซอย สับ ฯลฯ โดยการวิเคราะห์อรรถลักษณะพบว่า ในแต่ละคำมีความหมายย่อยหรืออรรถลักษณะที่แสดงถึงความเหมือนและความแตกต่างทางความหมาย คำใดที่มีความหมายใกล้เคียงเคียงกันก็จะมีอรรถลักษณะร่วมกันหรือเหมือนกันมากที่สุด ในทางตรงข้าม คำที่มีอรรถลักษณะต่างไปจากคำอื่นๆ ในกลุ่มมักจะเป็นคำที่มีความหมายต่างกันมากหรือเป็นคำที่มีความสัมพันธ์ทางความหมายน้อยมากหรือไม่มีเลย

งานวิจัยเรื่อง "คำเรียกญาติในภาษาคำเมือง : การวิเคราะห์ทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์" ของ วิภัสรินทร์ ประพันธ์ศิริ (2535) เป็นการศึกษาวิเคราะห์ความหมายแก่นของคำเรียกญาติพื้นฐานในภาษาคำเมือง โดยวิธีวิเคราะห์อรรถลักษณะ และการศึกษาการใช้คำเรียกญาติดังกล่าวในแวดวงอื่นๆ ซึ่งได้แก่ การใช้เป็นสรพนาม และคำเรียกขานในหมู่คนที่เป็ญาติและไม่ใชญาติ และการใช้เป็นอุปลักษณ์

ผลการวิจัยพบว่าคำเรียกญาติในภาษาคำเมืองอาจจำแนกเป็นความหมายที่แตกต่างกันได้ 4 หรือ 5 ประการ ได้แก่ในภาษาเชียงรายและลำปางนั้นคำเรียกญาติต่างกันในเรื่องรุ่นอายุ สายเลือด อายุ และเพศ ส่วนในภาษาเชียงใหม่และลำพูนจะมีความแตกต่างที่เพิ่มขึ้น คือฝ่ายพ่อ/แม่ ซึ่งในภาษาคำเมืองทั้ง 4 จังหวัดมีทั้งลักษณะที่ร่วมกันและต่างกัน ลักษณะที่ร่วมกัน ได้แก่ การใช้คำเรียกญาติประเภทเดียวกันในความหมายเหมือนกัน ส่วนลักษณะที่ต่างกัน ได้แก่ การใช้คำเรียกญาติที่ต่างกันในเรื่องเพศ และฝ่ายพ่อ/แม่ ส่วนการใช้คำเรียกญาติเป็นสรรพนามและคำเรียกญาติในหมู่คนที่เป็ญาติและไม่ใช่ญาตินั้นสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะสำคัญบางประการในวัฒนธรรมล้านนา คือ ระบบอาวุโส

แนวการศึกษาที่น่าสนใจที่เกี่ยวกับการวิจัยครั้งนี้ คือ วิภัสรินทร์ได้ใช้วิธีการวิเคราะห์อรรถลักษณะในการศึกษาการใช้คำเรียกญาติในภาษาคำเมืองใน 4 จังหวัดว่ามีการใช้ในความหมายในลักษณะที่ร่วมกัน หรือต่างกันอย่างไร และยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมล้านนาอีกด้วย

นอกจากนี้ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2000 อ้างถึงใน อัญชลิกา ฆาสุกกิจ, 2543) ได้ศึกษาเพิ่มเติมเรื่อง “A Componential Analysis of Kinship Terms in Thai” ซึ่งได้แสดงการวิเคราะห์ระบบคำเรียกญาติในภาษาไทยเพื่อสะท้อนให้เห็นระบบเครือญาติในวัฒนธรรมไทยโดยวิธีวิเคราะห์อรรถลักษณะ ในงานวิจัยนี้อมราทำการวิเคราะห์ข้อมูลคำเรียกญาติพื้นฐานและไม่พื้นฐานในงานวิจัยเรื่องคำเรียกญาติในภาษาไทยในอดีตของตนเองเพื่อให้ผลการวิเคราะห์มีความละเอียดชัดเจนขึ้น ดังนั้นในการวิเคราะห์นี้อมราจึงใช้ทั้งข้อมูลเดิมและข้อมูลใหม่จากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาไทยกรุงเทพฯ อีก 10 คน

ผลการวิจัยพบว่าภาษาไทยกรุงเทพฯมีคำเรียกญาติพื้นฐานด้วยกัน 17 คำ ได้แก่ คำว่า พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ทวด เทียด ลูก พี่ น้อง ลุง ป้า น้า อา หลาน เหลน โหลน โดยคำเรียกญาติพื้นฐานมีความแตกต่างกัน 5 ประการ คือรุ่น สายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อ ส่วนคำเรียกญาติไม่พื้นฐานพบว่ามีถึง 32 คำ โดยเรียกคำเรียกญาติไม่พื้นฐานเป็นคำที่สัมพันธ์กันโดยการแต่งงาน ซึ่งมีความแตกต่าง 8 ประการ คือรุ่น สายเลือด อายุ เพศ ฝ่ายพ่อ เพศของผู้พูด การใช้วิธีการพูดแบบรี้นหู และการแต่งงานใหม่

การวิเคราะห์อรรถลักษณะเป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายโดยสามารถจำแนกออกเป็นความหมายย่อยหรือที่เรียกว่า อรรถลักษณะของคำใดคำหนึ่ง ความหมายย่อยหรืออรรถลักษณะนี้จะประกอบเข้าเป็นความหมายของคำๆ หนึ่ง ซึ่งความหมายย่อยหรืออรรถลักษณะของคำๆ หนึ่งนั้นอาจเป็นความหมายย่อยหรืออรรถลักษณะของคำอื่นๆ ได้ ประโยชน์ของการวิเคราะห์อรรถลักษณะ คือแสดงความสัมพันธ์ทางความหมายของคำที่จัดอยู่ในกลุ่มความหมาย

เดียวกัน และจากงานวิจัยที่ได้กล่าวมาข้างต้นเป็นการศึกษาความหมายของคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน และคำที่อยู่ในกลุ่มความหมายเดียวกัน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์อรรถลักษณะซึ่งสามารถแสดงให้เห็นถึงความเหมือนและความแตกต่างกันของความหมายในแต่ละคำที่เลือกใช้ โดยเปรียบเทียบจากความหมายย่อยหรืออรรถลักษณะของแต่ละคำ นอกจากนี้ ยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมในการใช้ภาษาในแต่ละท้องถิ่นได้อีกด้วย

การแปลเป็นการถ่ายทอดความคิดจากภาษาหนึ่งไปเป็นอีกภาษาหนึ่งซึ่งเราสามารถใช่วิธีการวิเคราะห์อรรถลักษณะเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางความหมายที่มีร่วมกันหรือต่างกัน ระหว่างภาษาต้นฉบับและภาษาเป้าหมายได้ ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช่วิธีการวิเคราะห์อรรถลักษณะเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางความหมายที่มีร่วมกันหรือต่างกันระหว่างสำนวนภาษาอังกฤษและบทแปลภาษาไทย

